

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗБУДОВА
ГРОМАДСЬКО
АКТИВНОЇ
ШКОЛИ
ЯК ОСЕРЕДКУ РОЗВИТКУ
ГРОМАДИ

Київ • 2007

УДК 37.014.7
ББК 74.24(4Укр)к3
О-64

*Схвалено Науково-методичною радою ЦІППО АПН України
(протокол № 3 від 01 листопада 2007 р.)*

Рецензенти:

чл.-кор. АПН України, д-р пед. наук, проф. **В. Олійник**,
канд. істор. наук **І. Єрмаков**

Розроблено за організаційної та фінансової підтримки
Фонду Чарльза Стюарта Мотта
в рамках реалізації програми «Школа як осередок розвитку громади»

*Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена
в будь-якому вигляді та будь-якими засобами без попередньої згоди
Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»*

О-64 **Єльнікова Г., Даниленко Л., Сорочан Т., Клокар Н., Софій Н., Ворон М.** Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Г. Єльнікової. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». — К.: СПД-ФО Парашин К. С., 2007. — с. 172.

ISBN 978-966-8217-44-9

Навчально-методичний посібник містить звернення, передмову, а також навчально-тематичний план, програму, теоретичні відомості, методичні матеріали та список рекомендованої літератури для кожного програмного модулю курсу.

Особлива увага приділяється методологічній основі опанування модулів, для кожного з яких зазначаються актуальність, результати навчання, навчальна стратегія, тематичний план з розподілом навчальних годин модулю, форми контролю, графік навчального процесу та додаються навчально-теоретичні й методичні матеріали.

Описується технологія організації та проведення занять із поданням теоретичного матеріалу до кожної теми, видів і змісту навчальної діяльності.

Посібник призначається для викладачів і слухачів курсів підвищення кваліфікації закладів післядипломної педагогічної освіти, студентів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців; науково-педагогічних працівників, керівних кадрів загальної середньої освіти, службовців урядових установ управління освітою, які зацікавлені в розбудові громадсько-активних шкіл в Україні.

УДК 37.014.7
ББК 74.24(4Укр)к3

ЗМІСТ

ЗВЕРНЕННЯ	4
ПЕРЕДМОВА	5
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН проблемно-тематичних курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблеми «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади»	6
МОДУЛЬ 1: Громадсько-активна школа — ГАШ	8
МОДУЛЬ 2: Управління громадсько-активною школою	48
МОДУЛЬ 3: Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи і громади	104
МОДУЛЬ 4: Контрольно-оцінювальний модуль	157
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	160
ДОДАТКИ	164

ЗВЕРНЕННЯ

Чаба Лорінці,

провідний експерт у сфері громадянської освіти Південно-східної та Центральної Європи,
консультант Фонду Чарльза Стюарта Мотта з питань розвитку громадсько-активних шкіл

Безперечно, кожна країна має свою освітню політику, програми та практики, але потреба залучення громади, бізнес-структур і влади до процесу прийняття рішень однакова, незалежно від того, в якій країні громадсько-активні школи знаходяться.

Громадсько-активні школи (ГАШ) існують у всьому світі для того, щоб допомогти дітям та їхнім родинам використовувати наявні ресурси громади якомога ефективніше. Утілення в життя різноманітних програм показало, що резерви в кожній громаді значні. Будь-яку ідею можна реалізувати, якщо вона є реальною й викликає інтерес у певної частини чи в усієї громади. Завжди є активні люди, яких ми маємо підтримувати, вислуховувати спільні ідеї та реалізовувати їх через школу. Загальноосвітня школа може бути ресурсом не тільки для навчання дітей, а й центром активності громади, яка мешкає навколо. Представники громад погоджуються, що приміщення школи можливо використовувати впродовж усього дня, і не тільки учнями, а й усіма мешканцями громади. Школа – для громади, громада – для школи.

В основі діяльності ГАШ лежить громадсько-орієнтована освіта, що представляє освітню філософію, яка сприяє створенню можливостей для окремих громадян, шкіл, бізнесу, громадських і приватних організацій стати партнерами в реалізації потреб громади. Найбільше громадсько-орієнтована освіта виявляється в ГАШ – закладі, який відкритий 24 години на добу, сім днів на тиждень.

Основою ГАШ є твердження про те, що школа не може існувати окремо від потреб громади, саме вона може стати ініціатором розвитку місцевої громади. ГАШ ставить перед собою мету не просто надавати освітні послуги учням, а й розвивати громаду, залучати батьків і мешканців до вирішення соціальних та інших проблем, які існують як у школі, так і у громаді.

Для того щоб усе вищезазначене здійснилось, необхідно перебудувати систему діяльності загальноосвітнього закладу певним чином. Усі процеси, що відбуваються на базі загальноосвітнього закладу, розподіляються на три напрями: демократизація, волонтерство та партнерство. У рамках кожного напрямку визначаються цілі, розробляються технології і з'являється цілісна система роботи всього навчального закладу. Школи дають своїм випускникам не тільки необхідний рівень академічної освіти, а й навички громадської активності та самореалізації. Така робота дозволяє вирішити соціальні потреби громади.

За минулі роки Україна досягла значного прогресу в розвитку громадсько-орієнтованої освіти, про що свідчить

успіх реалізації програм «Школа як осередок розвитку громади», проведення міжнародної конференції, поширення програми в нових областях. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» є однією з провідних організацій у цій галузі й на сьогодні об'єднує мережу українських ГАШ, які працюють як осередки розвитку своїх громад. Багато учасників, ставши частиною програми «Школа як осередок розвитку громади», отримали досвід прямого залучення громади до прийняття рішень. Проекти, що реалізуються на базі ГАШ, спрямовані на відновлення традицій у громадах шляхом активізації місцевих мешканців. Крім того, ВФ «Крок за кроком» є однією з провідних організацій у розвитку міжнародної мережі ГАШ завдяки проведенню міжнародної конференції в листопаді 2005 року, а також у розробці спільного міжнародного проекту «Розроблення міжнародних стандартів якості ефективних ГАШ».

Ще одним значним кроком на шляху розвитку програми в Україні стала розробка проекту «Школа громадянської освіти» Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» спільно з Центральним інститутом післядипломної педагогічної освіти (ЦІППО) та кафедрою менеджменту освіти ЦІППО. Даний проект є важливим показником того, що в Україні існує необхідність створення та впровадження проблемно-тематичного курсу та спецкурсу в рамках реалізації програми «Школа як осередок розвитку громади», що дасть можливість ширше ознайомити з цією програмою керівників загальноосвітніх навчальних закладів і забезпечити знаннями та навичками, необхідними для реалізації програми. Для того щоб розширити й узаконити концепцію громадянської освіти як частину української освітньої реформи, дуже важливо представити її на рівні інституту у формі курсу, який можна буде запропонувати керівникам і вчителям.

Отже, розширення послуг на базі школи, як того вимагає модель ГАШ, стимулює виникнення інноваційних освітніх програм, допомагає вдосконалити професійну форму педагога, яка відповідає вимогам сучасності. Школи, залучені до програми, відмічають один факт: як тільки вони вибрали для розвитку свого загальноосвітнього закладу модель ГАШ, вони стали конкурентоспроможними. У рамках моделі ГАШ відбувається переорієнтація на особистість учня, на формування активної громадської позиції, відповідальності перед собою та перед громадою за прийняті рішення. У результаті роботи за моделлю ГАШ ресурси школи використовуються ефективніше в інтересах усіх мешканців громади. Школа, перетворюючись у громадський центр, більше отримує реальної допомоги від місцевої громади, комерційних структур і влади.

ПЕРЕДМОВА

Даний навчально-методичний посібник розроблено авторським колективом науково-практичних працівників для організації та проведення проблемно-тематичного навчального курсу «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» в інститутах післядипломної педагогічної освіти. Цей курс опановується слухачами факультетів підвищення кваліфікації за вибором. Він створений у межах програми «Школа як осередок розвитку громади», яка реалізується Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» за підтримки Фонду Чарльза Стюарта Мотта та міжнародного фонду «Відродження».

Завдяки активній діяльності ВФ «Крок за кроком» з ознайомлення педагогічної громадськості та громадян українського суспільства з європейським досвідом створення осередків розвитку громади на базі загальноосвітніх навчальних закладів, нині в Україні діє мережа понад 115 громадсько-активних шкіл, що сприяють демократизації різних сфер діяльності людини й розбудові громадянського суспільства.

Об'єднаними зусиллями Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України (ЦІППО АПН України) та ВФ «Крок за кроком» у 2006 р. розроблені навчальний план і програма 12-годинного спецкурсу для ознайомлення керівників загальноосвітніх навчальних закладів із громадсько-активними школами. У 2007 р. цей спецкурс був апробований на факультеті підвищення кваліфікації ЦІППО АПН України і засвідчив живий інтерес слухачів груп директорів опорних шкіл, шкіл нової форми та експериментальних шкіл до громадсько-спрямованого управління загальноосвітнім навчальним закладом. Апробація підтвердила оптимальність змісту й доцільність використаних інтерактивних технологій організації та проведення спецкурсу.

Такий курс був розроблений та апробований, а у 2007 р. на базі ЦІППО АПН України здійснено підготовку першої групи тренерів з виданням свідоцтв інституту та сертифікатів ВФ «Крок за кроком». Перша підготовка показала необхідність введення додаткового матеріалу із суто методичних питань і методології тренінгів.

З метою зосередження науково-методичних матеріалів для організації та проведення навчання керівників шкіл різних регіонів України на основі 72-годинної програми розроблено навчально-методичний посібник.

Структура посібника відповідає структурі програми, що включає чотири модулі, які розкривають таке: філософські, наукові й нормативно-правові засади та світовий досвід діяльності громадсько-активних шкіл; сутність громадсько-спрямованого управління освітнім закладом; напрями, зміст і форми взаємодії школи з громадою; технологію розробки та структуру захисту проектів розбудови громадсько-активної школи на базі традиційного загальноосвітнього навчального закладу.

У зміст посібника включені компоненти, які розкривають не тільки науково-теоретичні й методичні питання

розбудови громадсько-активних шкіл, а й методологію та технологію організації навчального процесу, системного опанування модулів, проведення всіх видів занять.

При написанні посібника були використані такі джерела: матеріали програм, тренінгів, конференцій, що були проведені Всеукраїнським фондом «Крок за кроком», матеріали фонду, де представлені результати та перспективні плани програми «Школа як осередок розвитку громади»; матеріали семінарів і конференцій, що були проведені в Південно-східній та Центральній Європі; науково-теоретичні доробки вітчизняних і зарубіжних учених, що представлені у списку літератури; власний досвід розробників з організації та проведення семінарів, тренінгів, спецкурсів, курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Посібник написаний авторським колективом у складі: Г. В. Єльнікової (керівник авторського колективу), Л. І. Даниленко, Т. М. Сорочан, Н. І. Клокар, Н. З. Софій, М. В. Ворон. Навчальний план проблемно-тематичних курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблеми «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» розроблено Г. В. Єльніковою, Л. І. Даниленко, Т. М. Сорочан, Н. І. Клокар. Окремими авторами модулів є: Г. В. Єльнікова (науково-методичний апарат для кожного модуля, підрозділи 1.2, 1.5, 1.6; 2.4, 2.5; 3.1–3.9; 4.1; загальна редакція посібника); Л. І. Даниленко (підрозділи 2.1, 2.2, 2.9); Т. М. Сорочан (підрозділ 1.1); Н. І. Клокар (підрозділи 2.3, 2.6, 2.7, 2.8). У співавторстві розроблено: Т. М. Сорочан і Г. В. Єльніковою (1.7); Т. М. Сорочан, Н. З. Софій та М. В. Ворон (1.3, 1.4); Г. В. Єльніковою, Н. З. Софій та М. В. Ворон (1.8); Н. З. Софій та М. В. Ворон (автори-укладачі додатків).

Автори щиро вдячні консультанту та провідному експерту у сфері громадянської освіти Південно-східної та Центральної Європи Чабі Лорінці за проведення консультацій під час розробки навчально-тематичного плану курсу, за нові ідеї та постійну підтримку в розвитку української моделі громадсько-активних шкіл; Фонду Чарльза Стюарта Мотта в особі Роса Макларена та Світлани Супрун за постійний інтерес, підтримку та допомогу в розвитку програми в Україні; Центральному інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України в особі ректора Віктора Олійника за професійну підтримку педагогів у їхній інноваційній діяльності та всім директорам, координаторам і педагогічним колективам громадсько-активних шкіл за об'єднання зусиль у реалізації програми, здобутки яких представлено в цьому посібнику.

Сподіваємося, що робота з посібником дасть змогу не тільки отримати корисну інформацію про громадсько-активні школи, а й створить необхідне підґрунтя для моделювання занять з урахуванням місцевих особливостей і зробить можливим умотивоване навчання слухачів за допомогою інтерактивних технологій з використанням елементів тренінгу. Усе разом сприятиме розбудові громадсько-активних шкіл на території України, що є одним із напрямів інтеграції нашої держави у світовий освітній простір.

Бажаємо успіхів у практичному застосуванні посібника!

Колектив авторів